

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Львівська політехніка»
Інститут гуманітарних та соціальних наук
Кафедра соціології та соціальної роботи

СПЕЦІАЛЬНІ ТА ГАЛУЗЕВІ СОЦІОЛОГІЇ

**За загальною редакцією доктора соціологічних наук,
професора В. М. Пічі**

**Навчальний посібник
для студентів закладів вищої освіти**

**«Новий Світ – 2000»
Львів 2020**

УДК 316(075.8)

Затверджено до видання Вченою радою
Інститут гуманітарних та соціальних наук
Національного університету «Львівська політехніка»

**До 20-річчя від дня заснування
кафедри соціології та соціальної роботи**

Рецензенти:

Ю.Ф. Пачковський, доктор соціологічних наук, професор, академік Академії наук вищої школи України, завідувач кафедри соціології ЛНУ імені Івана Франка;

С.А. Щудло, докторша соціологічних наук, професорша, керівниця Центру моніторингу якості освіти ДДПУ, завідувачка кафедри правознавства, соціології та політології Дрогобицького державного педагогічного університета імені Івана Франка.

Климанська Л.Д., Клос Л.Є, Школяр М.В. та ін.

Спеціальні та галузеві соціології: Навчальний посібник. / За заг. ред. В.М. Піча. - Львів: «Новий Світ-2000», 2020 – 422 с.

ISBN 978-617-7519-46-0

У навчальному посібнику розглядаються теоретико-методологічні аспекти ряду спеціальних та галузевих соціологій як теорій середнього рівня. Визначаються їх об'єкт, предмет, проблемне поле, перспективні напрями подальших наукових пошуків у сфері політики, праці, етнічних відносин, охорони здоров'я, девіантної поведінки та ін.

Для бакалаврів, магістрів, аспірантів, докторантів, вчених, викладачів соціологічних спеціальностей ЗВО України.

ISBN 978-617-7519-46-0

© Авторський колектив, 2020

© За заг. ред. В.М. Піча, 2020

© «Новий Світ-2000»,

ФОП Піча С.В., 2020

ПЕРЕДМОВА

Спеціальні і галузеві соціологічні теорії мають набагато вужчий пізнавальний ракурс, ніж загально соціологічні. Загальна мета їх досліджень полягає в тому, щоб на основі використання статистичних матеріалів, даних емпіричних досліджень та іншої інформації одержати вичерпне уявлення відносно основних сфер суспільного життя або ж їх окремих сторін, а також зробити науково обґрунтовані висновки на рахунок оптимального вирішення наявних проблем, в тому числі пов'язаних з підвищенням ефективності управління суспільними процесами.

У відповідності зі своєю природою спеціальні і галузеві теорії органічно поєднують в собі теоретичні і емпіричні рівні дослідження. Ці теорії обґрунтовують способи безпосереднього практичного впливу людей на ті чи інші сторони їх життя, виробничої, соціальної, політичної, духовно-культурної діяльності, їх суспільного, сімейного і особистого побутування. Вони також обґрунтовують шляхи покращення діяльності різних соціальних інститутів та спільностей. Іншими словами спеціальні галузеві і соціологічні теорії спрямовані на вирішення практичних проблем сьогодення і найближчого майбуття.

Пропонований навчальний посібник репрезентує доробок викладачів кафедри соціології та соціальної роботи, яка відзначає своє 20-річчя від дня її заснування. Кожний його розділ в більшій або в меншій мірі віддзеркалює тематику наукових інтересів авторів, містить теоретичні та емпіричні розвідки, пов'язані з дослідженнями проблемного поля соціології праці, соціології політики, сім'ї, особистості, девіантної поведінки, етносоціології та інших напрямів вивчення сучасного українського суспільства в умовах його соціальної трансформації.

Окремі розділи навчального посібника написали: О.І. Герус (розд. 1); Ж.М. Шевченко (розд. 2); В.Є. Савка (розд. 3); Л.Д. Климанська, І.І. Бойко, Р.Р. Мишок (розд. 4); Л.Д. Климанська, І.І., Мишок (розд. 6); Н.А. Уманець (розд. 5, 10, 14); В.В. Проскура (розд.7); Л.Є. Клос, Т.М. Климус (розд. 8); М.В. Школяр (розд. 9); О.Є. Макух (розд. 11); С.М. Кравчук (розд. 12); С.К. Андрейчук (розд. 13); Л.Д. Климанська (розд. 15); У.В. Яцишин (розд. 16).

Висловлюю щире подяку рецензентам, конструктивні зауваження та побажання яких сприяли вдосконаленню структури і змісту посібника, а також колегам по кафедрі, які відгукнулись на мою пропозицію підготувати це видання.

В.М. Піча, доктор соціологічних наук, професор.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
Розділ 1. Соціологія реклами як галузева соціологічна теорія	7
1. Історія досліджень та основні теоретичні інтерпретації реклами	7
2. Специфіка впливу реклами на споживачів	13
3. Реклама та споживчі практики: особливості конструювання споживчої поведінки	19
Розділ 2. Соціологія масових комунікацій	40
1. Масова комунікація як соціальне явище	40
2. Об'єкт та предмет соціології масової комунікації	47
3. Соціологія масової комунікації як наука	51
Розділ 3. Етносоціологія	58
1. Сутність та форми етнічних спільностей	59
2. Етносоціальна структура сучасних суспільств і типи міжетнічних взаємин	65
Розділ 4. Соціологія бідності як спеціальна соціологічна теорія	73
1. Проблема бідності в соціологічному дискурсі. Соціологія бідності	73
2. Експертні конструкти соціальної проблеми бідності	83
3. Проблема бідності в сучасному українському суспільстві	90
Розділ 5. Соціологія віку як спеціальна соціологічна теорія	106
1. Вік як об'єкт наукового дослідження	106
2. Дитинство як соціокультурна цінність	111
3. Загальна характеристика зрілого та старшого віку	114
Розділ 6. Соціологія громадської думки як галузева теорія	126
1. Історичні аспекти виникнення та розвитку громадської думки	126
2. Громадська думка як суспільне явище	129
3. Структура, функції та форми прояву громадської думки	135
4. Громадська думка в системі факторів соціально-політичної динаміки	138
5. Динаміка громадської думки	143
6. Механізм формування громадської думки	144
7. Способи впливу на громадську думку	149
Розділ 7. Соціологія девіантної поведінки	161
1. Зміст девіантної поведінки	161

2. Види та класифікація девіантної поведінки	167
3. Підходи до пояснення девіації.....	170
4. Соціальний контроль. Профілактика та корекція девіантної поведінки....	181
Розділ 8. Соціологія здоров'я і соціологія медицини	192
1. Соціологія здоров'я як самостійна наукова галузь і її місце в системі соціологічних та інших наукових знань	192
2. Практичне значення соціології здоров'я для збереження і розвитку здоров'я населення	197
Розділ 9. Соціологія організацій як спеціальна соціологічна теорія.....	217
1. Соціологія організацій як соціологічна теорія.....	217
2. Організація: сутність, специфіка, соціальна роль. Організація як соціальна система	222
3. Соціологічний погляд на організацію зсередини: структура та культура організації.....	230
Розділ 10. Соціологія особистості	253
1. Особливості соціологічного аналізу особистості	253
2. Становлення особистості: соціалізація та персоналізація	256
3. Вплив Інтернет-середовища на процес соціалізації	259
4. Соціологічна структура особистості	265
Розділ 11. Соціологія політики як галузева соціологічна теорія.....	279
1. Генезис наукових ідей соціології політики	279
2. Концептуалізація соціології політики у рамках соціологічного дискурсу	286
3. Модель дослідження явищ та процесів політики у рамках соціологічного аналізу	291
Розділ 12. Соціологія права	305
1. Соціологія права як соціальне явище.....	305
2. Об'єкт та предмет соціології права	307
3. Соціологія права як наука	309
Розділ 13. Соціологія праці.....	322
1. Історія становлення соціологічного знання про працю	322
2. Соціальні аспекти мотивації праці	329
3. Трудова адаптація і трудова мобільність.....	336
4. Основні напрями соціологічних досліджень у трудових колективах	341

Розділ 14. Соціологія сім'ї.....	347
1. Динаміка наукових уявлень про шлюб та сім'ю.....	347
2. Інститут сім'ї та його функції.....	354
3. Трансформаційні процеси суспільства та перспективи розвитку сучасної сім'ї.....	362
Розділ 15. Соціологія соціальних проблем як спеціальна соціологічна теорія.....	370
1. Історія досліджень соціальних проблем.....	376
2. Концептуалізація соціальних проблем в межах соціології соціальних проблем.....	382
3. Модель аналізу соціальної проблеми.....	386
Розділ 16. Соціологія релігії.....	399
1. Релігія як соціальний феномен.....	399
2. Секуляризація як феномен та соціологічна теорія.....	404
3. Форми релігійної організації в сучасному світі.....	408
4. Соціологія релігії як наука.....	412